

τεστ γνωστικού, «ακαδημαϊκού» IQ φαίνεται να μειώνονται. Το ερώτημα, όμως, δεν είναι μόνο αν γινόμαστε λιγότερο ευφυείς, αλλά τι ακριβώς μετράμε — και τι αλλάζει στη φύση της ανθρώπινης νόησης.

Η σύγχρονη ζωή χαρακτηρίζεται από συνεχή ροή πληροφοριών, ψηφιακή υπερδιέγερση και εξωτερική ανάθεση γνωστικών λειτουργιών σε συσκευές και αλγορίθμους. Η μνήμη, η προσοχή και η αφηρημένη σκέψη φαίνεται να υποχωρούν, καθώς η ανάγκη για βαθιά συγκέντρωση αντικαθίσταται από την ταχεία εναλλαγή ερεθισμάτων. **Η «διάσπαση προσοχής» τείνει να γίνει η νέα κανονικότητα.** Ταυτόχρονα, **καταγράφεται και ένα άλλο, λιγότερο συζητημένο φαινόμενο: η σχετική υποχώρηση ορισμένων κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων**, ιδιαίτερα στις νεότερες γενιές. Η μείωση της κοινωνικότητας, η δυσκολία στη δια ζώσης επικοινωνία και η ενίσχυση της διαμεσολαβημένης, ψηφιακής αλληλεπίδρασης δημιουργούν αυτό που θα μπορούσε να περιγραφεί ως «κοινωνικό έλλειμμα». Και όμως, η εικόνα δεν είναι μονοδιάστατη.

Οι ίδιες μελέτες που καταγράφουν πτώση σε λεκτικές και αναλογικές δεξιότητες δείχνουν ταυτόχρονα βελτίωση σε άλλους τομείς — ιδίως στη χωρική αντίληψη. Οι γενιές Z και Άλφα, μεγαλωμένες σε ένα περιβάλλον εικόνας, ταχύτητας και διαδραστικών ψηφιακών ερεθισμάτων, φαίνεται να αναπτύσσουν ενισχυμένες ικανότητες οπτικοχωρικής επεξεργασίας, πλοήγησης σε πολύπλοκα περιβάλλοντα και ταχείας αποκωδικοποίησης οπτικών πληροφοριών. Εδώ τίθεται ένα κρίσιμο ερώτημα: **Μπορεί η αύξηση του “χωρικού” IQ να αντirroπήσει τη μείωση του “γνωστικού” και “κοινωνικού” IQ;**

Η απάντηση δεν είναι απλή, αλλά φαίνεται ότι μάλλον δεν μπορεί. Η νοημοσύνη δεν είναι ένα ενιαίο μέγεθος, αλλά ένα δυναμικό σύστημα επιμέρους ικανοτήτων και η ενίσχυση μιας διάστασης δεν συνεπάγεται αυτόματα την κάλυψη των ελλειμμάτων μιας άλλης. Η χωρική νοημοσύνη είναι εξαιρετικά σημαντική στη σύγχρονη εποχή — από την επιστήμη και την τεχνολογία έως την καθημερινή πλοήγηση στον ψηφιακό κόσμο. Όμως, δεν μπορεί να υποκαταστήσει τη βαθιά αναλυτική σκέψη, τη γλωσσική κατανόηση ή την κοινωνική και συναισθηματική νοημοσύνη.

Με άλλα λόγια, η προσαρμογή της νέας γενιάς στις συνθήκες ζωής του 21^{ου} αιώνα δεν αποτελεί απλή «αντιστάθμιση», αλλά μια μάλλον αρνητική στο σύνολο **αναδιάταξη του γνωστικού και συναισθηματικού προφίλ του ανθρώπου.** Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί σε μια πιο ουσιαστική κατανόηση. Όπως είχε επισημάνει ο Edwin Borning, «η νοημοσύνη είναι αυτό που μετρούν τα τεστ νοημοσύνης». Τα τεστ αυτά, όμως, σχεδιάστηκαν σε μια εποχή όπου η γλωσσική και αναλυτική ικανότητα είχε κεντρική σημασία. Είναι, άραγε, πλήρως κατάλληλα για να αποτυπώσουν τη νοημοσύνη των σημερινών γενεών; Κατά τη γνώμη μου, όσον αφορά τη γνώση, ναι. Αλλά μέχρι εκεί. Η αληθινή νοημοσύνη δεν είναι μόνο γνωστική, αλλά και συναισθηματική, κοινωνική και ηθική.

Από βιολογικής πλευράς, γνωρίζουμε ότι ο εγκέφαλος είναι πλαστικός: ό,τι εξασκείται ενισχύεται, ό,τι εγκαταλείπεται φθίνει. Αν η κοινωνία μας ενισχύει την ταχύτητα εις βάρος της εμπάθουσας, τότε οι αλλαγές που παρατηρούμε δεν είναι απλώς πολιτισμικές, αλλά και νευροβιολογικές. **Και εδώ βρίσκεται η πραγματική πρόκληση. Όχι να αναρωτηθούμε αν γινόμαστε «λιγότερο έξυπνοι», αλλά αν διατηρούμε την ισορροπία μεταξύ των διαφορετικών μορφών νοημοσύνης που είναι απαραίτητη για μια υγιή και ευτυχή ζωή.** Αν η ενίσχυση της χωρικής και ψηφιακής ικανότητας συνοδεύεται από διατήρηση της κριτικής σκέψης, της συγκέντρωσης της προσοχής και της ενσυναίσθησης.

Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να λειτουργήσει ως προέκταση της ανθρώπινης νόησης — όπως η γραφή επέκτεινε τη μνήμη και το φως επέκτεινε τον χρόνο ημερήσιας δράσης— αλλά χωρίς κριτική χρήση, μπορεί και να την αποδυναμώσει. **Ίσως, τελικά, η «πτώση του IQ» να είναι λιγότερο μια πραγματική παρακμή και περισσότερο μια μεταμόρφωση. Ένα πέρασμα από έναν τύπο νοημοσύνης σε έναν άλλο. Όμως, το ζητούμενο δεν είναι να επιλέξουμε ανάμεσα τους, αλλά να τις συνθέσουμε έτσι ώστε όχι μόνο να μη χάσουμε, αλλά να ωφεληθούμε.** Διότι η πρόοδος δεν μετριέται μόνο με ταχύτητα ή δεξιότητα, αλλά με το βάθος της σκέψης και την ποιότητα της ανθρώπινης σχέσης. Και αυτά δεν μπορούν — ακόμη τουλάχιστον — να αντικατασταθούν.